

ARXIU JOAN DOMÈNECH I MÓNER

L'actor Pere Codina i Mont
(Lloret, 1880-Buenos Aires, 1972)

El lloretenc Pere Codina, intèrpret genial de Guimerà

Joan Domènech

El 6 de maig de 1845 naixia a Santa Cruz de Tenerife una de les glòries de la literatura catalana: Àngel Guimerà i Jorge. Fa, doncs, 150 anys d'aquest fet i, com en altres ocasions, aquesta xifra arrodonida permet tornar a recordar la figura del gran poeta i dramaturg i, sobretot, pel que fa a les nostres comarques, procurar fer alguna aportació nova que justifiqui la relació amb el literat.

Guimerà, al llarg de la seva vida, va estrenar unes 11 tragèdies en vers, uns 22 drames, quasi tots en prosa, 3 comèdies i altres peces especials. Les seves obres teatrals van pujar als escenaris de la mà dels grans

intèrprets que, en aquells moments –sobretot a la primeria de segle–, tenia l'escena catalana. Una d'aquestes figures fou Enric Borràs. Però també hi destacà molt el lloretenc Pere Codina i Mont, que li estrenà «La Miralta» i altres obres. Vegem, doncs, la biografia de Codina i la seva relació amb Àngel Guimerà.

Notícia biogràfica

Pere Codina i Mont va néixer, com dèiem, a Lloret de Mar, al carrer dels Alegres –avui Miquel Ferrer– núm. 3, el 31 d'octubre de 1880. Era el més gran de set germans (el seguien tres nois i tres noies que

moriren petites). El seu pare, Jaume Codina, era fill de Granollers i exercia de sabater a Lloret. La branca materna —la mare es deia Cristina Mon i Sureda— era lloretenca. Codina va passar la infantesa en aquella vila marinera del final de segle que, a poc a poc, anava creixent urbanísticament amb les cases que els «americanos» repatriats anaven construint —algunes ben sumptuoses—, però que ja anava entrant, econòmicament, en una decadència evident. La construcció de vaixells, la navegació transatlàntica, la relació amb les colònies, s'anaven eclipsant. Codina, doncs, que, d'altra banda, portava a dins una vocació ben diferent, ja no va ensopegar els temps gloriosos. Potser per això l'economia ja no anava tan brillant i el seu pare va preferir anar a establir-se a Barcelona, on sembla que arribà a tenir una fabriqueta de calçat i dues o tres botigues. El trasllat fou important perquè Pere Codina, el fill, va poder matricular-se en el Conservatori d'Isabel II l'any 1896, quan tenia 16 anys. Consta que fou un bon alumne i que aviat els mestres van considerar que havia assolit un nivell immillorable. Tot seguit va començar a actuar en companyies de teatre, i fins i tot es va atrevir a formar-ne una de pròpia. Amb aquesta va recórrer diversos escenaris de Catalunya i de Barcelona mateix on el descobrí Àngel Guimerà, mentre feia una representació de «Terra Baixa», la immortal obra que havia estrenat l'any 1897 Enric Borràs. L'any 1904 Codina ofereix, al Teatre Català —després anomenat «Romea»—, un selecte repertori d'obres de Guimerà, com «Mar i cel», «La filla del mar», «Sol, solet» i també algunes d'altres autors com Rusiñol («El pati blau», «La nit de l'amor») o de Pompeu Crehuet («La morta», «Claror de posta»), etc.

O Codina o Borràs

Fou aquella l'època de la polèmica sobre si era millor ell o Borràs. El públic català estava molest perquè Enric Borràs se n'havia anat a Madrid a fer teatre castellà. Ferran Agulló, però, en les seves «Cròniques Catalanes» publicades a *Nuevo Mundo* amb el pseudònim de Roger, posava el dit a la llaga: «No hay ciudad en el mundo en que el teatro esté tan barato como en

Barcelona. La baratura trae aparejada la mezquindad de los sueldos de los actores y así es que en cuanto sobresale un actor o una actriz, aparece enseguida el empresario madrileño o americano que, ofreciéndole doble o triple sueldo del que aquí gana, se lo lleva a Madrid o a Buenos Aires». El cas és que la polèmica, de moment, devia afavorir Codina, que va ser considerat el restaurador de l'escena catalana; algun crític, apassionadament, va considerar-lo fins i tot «cien veces superior al hasta entonces coloso del teatro».

Codina, però, recordava les seves arrels i llavors, que ja havia adquirit notorietat, retorna al seu poble nadiu, i a l'anomenat «Teatre de Lloret» representa, el 18 de juny de 1905, la famosa «Terra Baixa» de Guimerà —a part d'un monòleg i un sàinet—, acompanyat de la primera actriu Sra. Bozzo.

Dues cartes de Guimerà

Continuant amb les estrenes d'obres d'autors importants, Codina, llavors ja incorporat a la companyia de Fernando Díaz de Mendoza i María Guerrero, dóna a conèixer per primera vegada al públic de Madrid, el desembre de 1905, «La Miralta» de Guimerà. I tot seguit escriu a l'autor les bones impressions per l'èxit assolit. Aquest fet motiva un parell de cartes de Guimerà on vénen reflectits els desitjos, les satisfaccions i també les angoixes d'un autor responsable. Diu la primera:

«Estimat amic Codina:

D'ençà que és fora de Barcelona he rebut diferents cartes de V. que fins avui no contesto, degut a la mala costum que tinc de deixar-ho tot per a l'endemà, principalment l'escriure cartes. És una mala costum en mi molt arrelada, afiguris, des de que vaig aprendre d'escriure.

Ab V. me sap molt greu d'haver-me portat d'aquesta manera perquè veritablement li tinc gran afecte, de des d'aquella nit en què vaig tenir l'agradable sorpresa de conèixer-lo com a artista rellevant i de gran porvenir sobre les taules d'un mal teatre del Paralelo, encarnant el Manelich.

Anant ara a lo d'aquests dies, dec dir-li agreixo sobremanera la carta que em va enviar acabada l'estrena de «La Miralta»; carta plena d'afecte en la que em descriu, amb la mateixa alegria i

TEATRE DE LLORET

Diumenge 18 Juny 1905

Aconteixement d'art dramàtic català

Presentació del jove i aplaudit primer actor

PERE CODINA

FUNCIÓ EXTRAORDINÀRIA
UNICÀ DE LA TEMPORADA

PROGRAMA

L'emocionant i sempre aplaudit drama en tres actes, original de D. Àngel Guimerà,

TERRA BAIXA

REPARTIMENT

María, Sra. Bozzo. Manelich, Sr. Codina.
Pepa, Sra. Alentorn. Nuri, Sra. Valero. Antonia, Sra. Ma.
Isa. — Sabadell, Sr. Mercader. — Tomas, Sr. Bozzo. — Xisca,
Sr. Lluellas. — Tere, Sr. Bozzo. — Nando, Sr. Suardia. —
Pere, Sr. Bozzo. — Maria, Sr. Bozzo.

Representació extraordinària del monòleg,
original del jove poeta Salvador Bavi Bracons,
titolat.

DELIRI!

Acabarà la funció amb el xistós sàinet, de
D. Agustí Moret,

L'HEREU PRUNA

dirigit pel seu autor, acompanyant-lo en sa
representació la Sra. Alentorn i els Srs. Guardia,
Mercader i Lluellas.

A los tres de la tarde

PREUS

Palcos	8 ptes.
Butaques de 1.ª	1'25
Butaques de 2.ª	0'90
Entrada general	0'50

entusiasme que el telegrama que m'envià Don Fernando, l'èxit de l'obra; i en la que Vostè hi està a gran altura, segons ja li vaig dir a Barcelona, quan se va fer per primera vegada a Novetats.

Lo que jo desitjo, amic Codina, és que V. segueixi endavant desempnyant cada dia papers de més importància, i que cada dia més lo públic li reconega el seu talent i el seu sentiment artístic, apreciànt-lo en lo que val, que per mi és moltíssim.

Torni al simpàtic Mariano els records que per medi de V. m'envià; i diga-li que me n'alegro de totas veras que hagi estat tant a la perfecció com V. em va dir, en lo seu àrid paper; per més que jo ja li havia vist fer magistralment a Barcelona.

I repetint-li l'enhorabona per tot, li envia una forta abraçada de son aff.

Àngel Guimerà».

Benvolgut amic Codina:
 Li agrairé molt que em faci el
 següent favor:
 Que em diga ab la major franque-
 sa, sense amagar-me la veritat en res,
 què va passar en la segona repre-
 sentació de «La Miralta» o sia lo dimecres
 de moda. Me diuen que l'obra va ser molt
 mal rebuda per los espectadors d'aquella
 nit i jo tinc gran empenyo en conèixer en
 sos detalls lo que va ocórrer per contrari
 que sia a la meua obra.
 Facim aquest favor amic Codina,
 y que la cosa quedi entre V. i jo. Al cap
 d'avall no li demano res més que la veritat
 crua i això no és cap ofensa per
 ningú.
 Que passi un bon Nadal i mani de
 son amic affm.
 Barcel·la 22 Des. 1905

Carta de Guimerà
 a Pere Codina (22-12-1905)

Els actors Teresa Grau i Pere Codina,
 amb el seu fill Pedrito

L'endemà mateix d'haver escrit aquestes ratlles, Guimerà, que ha sentit impressions no gaire satisfactòries de la segona representació, li escriu novament:

«Benvolgut amic Codina,

Li agrairé molt que em faci el següent favor.

Que em diga amb la major franquesa, sense amagar-me la veritat en res, què va passar en la segona representació de «La Miralta», o sia lo dimecres de moda. Me diuen que l'obra va ser molt mal rebuda per los espectadors d'aquella nit i jo tinc gran empenyo en conèixer en sos detalls lo que va ocórrer per contrari que sia a la meua obra.

Facim aquest favor, amic Codina, i que la cosa quedi entre V. i jo. Al cap d'avall no li demano res més que la veritat crua i això no és cap ofensa per ningú.

Que passi un bon Nadal i mani de son amic affm.

Angel Guimerà».

Aquestes cartes proven la familiaritat que existia entre l'autor i l'actor.

Una carrera triomfal

Hem vist, d'altra banda, que Codina ja s'havia enrolat amb els prestigiosos Guerrero i Díaz de Mendoza i amb aquesta companyia seguí, precisament, els passos que s'havien criticat a Borràs: Barcelona, Madrid, Amèrica... En un

dels retorns a Espanya, Codina cau malalt mentre actuaven a Pamplona. Els Guerrero-Díaz de Mendoza no el deixen tocar de peus a terra, li paguen les despeses, li posen la deguda assistència... Fins i tot s'interessen per ell autors destacats com el poeta Francisco Villaespesa.

Quan es posa bé, es reincorpora a la companyia i novament creua l'Atlàntic. Obtindrà grans èxits a Buenos Aires i, potser amb aquest estímul, forma una companyia pròpia —la «Compañía Dramática Española» i emprèn, en 1910, una tournée per Amèrica del Sud amb un extensíssim repertori de 41 obres del teatre universal. La premsa de Buenos Aires i de Montevideo, sobretot, es desfan en elogis. *La Tribuna Popular*, de la capital de l'Uruguai, comenta el debut al teatre Solís:

«La compañía Codina puede competir perfectamente con muchas que vienen precedidas de fama y que se hacen pagar a precio de oro. La mejor prueba de esta afirmación está en la interpretación dada anoche de «Tierra Baja», el popular drama de Guimerá, interpretación que merece calurosos elogios».

En 1911 l'actor torna a Catalunya i reingressa al Romea com a autor i director. Un crític, després de veure-li representar «Mar i cel» escriu:

«Poques vegades hem vist, jugada amb tanta habilitat i acert, l'obra mestra d'en Guimerà».

I de «Terra Baixa» sentència:

«En Codina hi ha, com és sabut, un Manelich ideal... Ingenuïtat, frescor exquisida, passió formidable... La interpretació que darrerament hem aplaudit del protagonista de «Terra Baixa» ha superat el record inesborrable que en teníem...».

Si algú podia pensar que Codina i Borràs eren antagonistes, ho desmenteix un fet sorprenent. Pere Codina s'integra a la companyia que Borràs té al Teatro Español de Madrid i amb ell torna a Amèrica. Borràs ho recordava bé en una carta al cap de molts anys: «Recorrimos las principales poblaciones de la Argentina durante tres meses. El sueldo que tenia Pedro conmigo eran 100 pesetas en España y 250 en América».

La vida de Codina fou, durant un temps, un constant anar amunt i avall, d'Espanya a Amèrica i d'Amèrica a Espanya. Al voltant dels anys vint se celebraven a Buenos Aires unes emissions radiofòniques titulades «Hora Catalana». Codina hi és convidat i interpreta a través dels micròfons de la ràdio el paper del caçador, en l'obra de Santiago Rusiñol «La nit de l'amor», amb música d'Enric Morera.

D'altra banda, Codina és el primer home de teatre que té la idea de portar una companyia seva de comèdia espanyola a les illes Filipines. Arriba en 1920 a Manila i programa «El alcalde de Zalamea» de Calderón de la Barca. L'estrena es converteix en una jornada d'espanyolisme. La representació fina-

Pere Codina a Terra Baixa.

Àngel Guimerà

litza amb crits nostàlgics de «Viva España». L'obra va estar en cartell 6 mesos. Aprofitant aquesta estada, Codina es pren unes vacances i visita el Japó, la Xina, l'Índia i altres països d'Extrem Orient.

L'any 1924 va morir Àngel Guimerà. Fou una mort molt sentida arreu del país. Se n'anava el vell patriarca, el creador del mite del Manelic, el portador del Memorial de Greuges, el president de l'Ateneu Barcelonès, l'home que, en 1909, ja havia rebut un multitudinari homenatge en el transcurs del qual se'l va fer fill adoptiu de Barcelona. Els seus grans actors preferits no hi van poder estar presents. Enric Borràs es trobava a l'Argentina representant, precisament, «Terra Baixa». Codina era a Filipines o acabava tot just de tornar a Madrid.

Teresa Grau, la gironina

De fet, Codina estava a punt de donar un tomb important a la seva vida. En efecte, arriba el 1925 i contractualment continua lligat amb els Guerrero-Díaz de Mendoza. Fins a aquell moment, havia tingut moltes noies que li havien anat al darrera, però sempre havia preferit la seva independència. Ara, quan té 45 anys, cau en braços d'una gironina, Teresa Grau Porta, que només té 23 anys.

Qui era, doncs, aquesta gironina?

Pel que hem pogut trobar en el registre civil, Teresa Grau i Porta (els

altres dos noms eren Leocàdia i Pilar) va néixer el 5 d'octubre de 1902, a dos quarts de tres del matí, al carrer del Progrés núm. 4 –actual carrer Nou–, on el seu pare tenia una farmàcia, que anys després seria dels De Puig. El pare, Adolf Grau i Romanaty, havia seguit la carrera de farmàcia per imposició paterna, de l'avi Francesc Grau Bruson, però la seva autèntica vocació era el teatre i, sempre que podia, formava companyies o en contractava de forànies i muntava obres escèniques. La farmàcia quedava a mans d'un dependent o de la seva dona.

El fet que la seva mare, Agustina Romanaty, fos madrilenya, ajuda a entendre que el senyor Grau estigués ben assabentat de les programacions teatrals a la capital de l'Estat i que sentís una atracció especial fins al punt que, un bon dia, vengué la farmàcia de Girona i es traslladà a viure a Madrid, on en posà una altra. Aquest canvi de residència, i tot el que significà, portà molts disgustos familiars de retruc. L'esposa, cansada de patir en silenci aquella vida bohèmia, va morir relativament jove, als cinquanta anys. La filla del matrimoni, Teresa, en aquells moments en tenia 14. Era l'any 1916.

Per treure cabòries a la noia –dos anys més tard també va morir l'àvia, a la qual estimava molt– el senyor Grau va matricular-la a les classes de declamació i art escènic al Conservatori madrileny i quan la considerà prou formada, la va fer debutar amb l'obra dels

germans Joaquín i Serafín Álvarez Quintero «El genio alegre», amb una companyia pròpia que havia muntat. Teresa Codina tenia, llavors, divuit preciosos anys. En aquesta companyia la jove actriu anà desplegant el seu talent dramàtic.

El senyor Grau era un entrant i sortint de tots els teatres de Madrid i estava perfectament al corrent de la vida dels actors famosos. Ja havia tractat, en alguna ocasió, el lloretenc Pere Codina i coneixia la seva talla. Quan va saber que aquest havia tornat de la gira per les Filipines, anà a saludar-lo i el convidà a casa seva. La intenció del senyor Grau era formar una gran companyia i oferir a Pere Codina la direcció i el paper de primer actor, si és que estava lliure de compromisos. Com que aquesta era la realitat en aquell moment i l'oferiment era bo, Codina acceptà. Això devia succeir l'any 1921.

Fou en aquesta ocasió quan l'actor Pere Codina i Mont i la senyoreta Teresa Grau es van veure per primera vegada. A partir d'aquell moment començà el seu contacte professional. El debut de la companyia –amb Codina ja incorporat– va tenir lloc amb la representació de «Malvaloca», dels germans Álvarez-Quintero. Codina degué adonar-se aviat de les qualitats de la jove gironina, perquè sembla que ja al final del primer assaig se li apropà amb tendresa i li va dir: «Senyoreta Grau, guanyarem molts diners junts!» Efectivament, el debut significà un

Pere Codina a Sol solet.

gran èxit, amb un públic que aplaudia enfervorit. I no fou cosa d'un dia. Els èxits se succeïren un darrere l'altre fins a final de temporada.

El prestigi de Codina, però, feia que tothom posés els ulls en ell i altres companyies continuaven fent-li propostes temptadores. Una d'aquestes –que suposava, precisament, actuar a Buenos Aires amb la companyia de comèdies modernes Serrador Marí–

interessà l'actor i l'acceptà. Ho comunicà al senyor Grau però, davant de la sorpresa d'aquest, hi afegí que no volia anar-se'n sol. S'havia enamorat de la Teresa, la seva filla, i desitjava que aquesta l'acompanyés com a esposa. El pare Grau assentí, emocionat.

El 25 de març de 1925 Pere Codina i Teresa Grau es casaven, a Madrid. El dia següent, fent cas del vell adagi, viatjaren cap a Catalunya, per arribar-se a Montserrat.

Matrimoni d'actors

Després van marxar a Amèrica. Al començament de 1926 ja trobem Pere Codina actuant a Buenos Aires i, més tard, a Rosario de Santa Fe. Teresa Grau va treballar molt amb el seu espòs. Quan Codina muntava companyia pròpia, ella hi actuava sempre i podia escollir paper. Quan era companyia aliena, a vegades el contracte era per a tots dos, altres vegades era per a l'actor sol. Teresa Grau va comprendre-ho sempre i, a poc a poc,

tant per la qüestió familiar com per la mateixa atenció que va prestar al seu espòs, es va anar distanciant de l'escena i es va convertir, això sí, en el puntal que Pere Codina necessitava. Va sacrificar la seva pròpia vida artística a favor de la del seu marit, del qual fou una admiradora devota.

Fou també una mare sol·lícita per aquell Pere Codina Grau –Pedrito– que un dia de 1930 va néixer en el

vagó 914 –llit 1– dels ferrocarrils de la República Argentina, quan el tren estava a punt d'aturar-se a l'estació de Cerrezuela (prov. de Còrdova) en ocasió de l'anada de la companyia teatral des de San Juan a la Rioja, on el nou-nat fou inscrit. Més tard seria batejat a l'església de Mercedes de San Luis. Pere Codina Grau, amb el temps, també va actuar al costat dels seus pares, però va acabar comprenent que, per més bé que ho fes, mai superaria el seu pare i va preferir deixar-ho i dedicar-se a altres afers.

L'any 1928 Codina veu desaparèixer una entranyable amiga: María Guerrero. Dos anys després mor Fernando Díaz de Mendoza. La companyia Guerrero-Mendoza, que havia estat fundada en 1896, continuarà encara endavant sota la batuta d'un dels fills dels actors i Codina s'hi vincularà encara en més d'una ocasió. En una d'aquestes retorna amb ells a l'Argentina on un altre actor, Pablo Acchiardi, es desfà en elogis per a Codina des del periòdic *Noticias Gráficas*: «Si tuviésemos que elegir entre los mejores actores de su tiempo –escribió Pedro Codina se hallaría entre ellos. Su nombre quedará en la historia del teatro dramático hispano ocupando uno de los primeros puestos entre los galanes románticos».

Entre 1930 i 1934 recorre Xile, Bolívia, Uruguai, Argentina i Perú. Sembla que, més tard, retorna a la península, treballa novament amb Borràs al Teatre Català de la Comèdia (1936 i 37). Pel febrer de 1938, la Institució del Teatre de la Generalitat de Catalunya organitza una sessió d'homenatge a Àngel Guimerà. Es demana la participació dels diversos autors que li havien estrenat obres. Enric Borràs recita fragments de «Jesús de Natzaret», Pere Codina de «Sol, solet», Josep Santpere de «La Santa Espina», Maria Morera de «La Reina Vella»...

Retorn a Amèrica fins a la mort

La temporada 1940-41 representa la del retorn a Amèrica. Arrelarà a l'Argentina on, el 4 de juny de 1941, en el Politeama de Buenos Aires, rep una funció d'homenatge, ja que el Sindicat Espanyol de l'Espectacle li havia atorgat el premi a la millor interpreta-

ció de l'any, pel seu paper d'«hidalgo» extremeny a «La Santa Virreina» d'Eduard Marquina. Qui oferí personalment el premi a Pere Codina fou el poeta José María Pemán. El mateix autor, Marquina, va pronunciar unes paraules en honor del premiat.

L'any 1945 representa el de l'establiment definitiu en terres argentines. L'any següent, Codina té accés al cinema, amb la filmació de la pel·lícula «Rosa de América». Van seguir altres títols: «El gran amor de Bécquer», «La dama duende», «Pampa Bárbara»... El final de la carrera artística de Pere Codina quedarà lligat sempre al Teatro Liceo, de Buenos Aires, on desenvolupà, sobretot, la tasca de director d'escena.

El 6 de febrer de 1972, poc després d'acabar la temporada del Liceo, va tenir el privilegi de ser un dels qui van inaugurar el primer canal de la televisió argentina. Hi va fer set representacions, l'última el 19 de març, festa de Sant Josep. Tot seguit es va començar a sentir malament i va morir el dia 25. El cadàver fou vetllat a la Casa del Teatre. I el 27 de març fou enterrat al cementiri de la Chacarita, al costat d'altres artistes famosos, com Carlos Gardel. Damunt la llosa de la tomba van ser-hi gravats aquests versos:

*«Esposo fiel y padre cariñoso.
Buen amigo, alma noble y leal.
Tu paso por la tierra fue glorioso.
¡Pedro Codina, tu nombre es inmortal!»*

Un allau de mostres de condol va arribar a casa de la vídua. Ementem, per exemple, –i perquè les tenim a mà, cedides per la Sra. Teresa– les cartes autògrafes d'Alejandro Casona i d'Enric Borràs.

La vídua continuà guardant tots els records de l'il·lustre actor amb gran afecte. La vaig tractar epistolament a partir dels anys setanta, mercès a l'adreça que em va proporcionar el llavors director de l'Institut del Teatre de Barcelona, Xavier Fàbregas, avui també traspasat.

Per tal d'aclarir la biografia del marit, vaig haver-li d'escriure moltes vegades i vam cartejar-nos amb gran assiduïtat. La senyora Grau va trobar en aquella relació la forma de tornar a recordar més vivament el seu marit i s'hi va entregar en cos i ànima. Vam acabar teixint una amistat sincera i

cordial. Em va anar enviant molt de material, fins i tot un vestit de Manelic, que el seu marit portava en les representacions de «Terra Baixa», amb destinació al Museu de Lloret.

L'edat, però, resultà, una vegada més, l'obstacle insalvable. El 14 de juliol de 1991 la senyora Grau va fracturar-se la cadera i la van haver d'operar i aplicar-li una pròtesi. Era el principi d'una mort anunciada, que esdevindria la nit del 18 de febrer de 1992.

Ara, a l'Argentina, el seus fills, Pere Codina Grau i Marta Haydée Tur i les nètes, Marta María Teresa i Roxana María Nieves vetllen el record inoblidable d'aquella parella d'excel·lents actors que varen posar en escena una gran quantitat d'obres d'interès universal, però que, sobretot, van tenir un singular aprecí per les d'aquell gran dramaturg del qual ara s'escau el 15è aniversari del naixement: Àngel Guimerà.

Guimerà, el més traduït

Permeteu-me, amics lectors, un epíleg, per aquella mania que sentim els historiadors, que no es perdi cap engruna. Guimerà és l'autor català que ha estat més traduït. Fins i tot s'han muntat 13 òperes inspirades en obres seves, una d'elles, com no, «Terra Baixa». Parlant de traduccions i per tractar-se d'una notícia inèdita, em plau deixar recollida la informació que, fa uns dies i ben casualment, em proporcionava la senyora Georgina Blanich, de Barcelona. El seu marit, el catedràtic de Filosofia Domènec Casanovas i Pujadas (1910-1978), quan va haver de viure exiliat a París amb motiu de la guerra civil espanyola –i abans d'emprendre l'exili definitiu a Caracas,

que va durar uns vint anys–, va fer de professor entre 1936 i 1938 a l'École de Sciences Politiques i els hispanistes el van pagar perquè fes traduccions d'autors espanyols. Una de les obres que va traduir fou «Terra Baixa» de Guimerà, que fou representada l'any 1937 per l'actriu María Casares, filla del polític gallec Santiago Casares Quiroga. Guimerà, doncs, per tots conceptes, ha estat un dels catalans més universals.

Joan Domènech és historiador.

Pere Codina
a Terra Baixa.